

Rozhovor o totalitním systému s pamětníkem

Pamětník

Věk: 70 let

Vzdělání: střední škola

Původ: dělnický

Bydliště: Praha

Jaká je tvoje politická zkušenost ze 70. a 80. let?

Mému otci bylo řečeno v zaměstnání, že buď vstoupí do komunistické strany (50. léta), nebo půjde pracovat do dolů. Pod tímto nátlakem vstoupil do komunistické strany a poté do konce svého života litoval toho, že neodmítl a nenechal si rovnou páteř.

Přineslo ti něco členství tvého otce ve straně?

Ano, v budoucnu se ukázalo, že to mělo jedinou výhodu. Členství mého otce mi umožnilo studovat na střední škole ekonomické se zaměřením na zahraniční obchod. Po maturitě všichni absolventi nastoupili do zaměstnání díky tzv. umístěnkám do podniků zahraničního obchodu. Já jsem se dostala do PZO – Pragoexport, kde jsem se po několika letech seznámila s italským zákazníkem, kterého jsem si později vzala.

Byla jsi někdy členem KSČ?

Přestože jsem byla několikrát víceméně nucena, v dobrém slova smyslu, ke vstupu do KSČ, nikdy jsem členství nepodepsala a členem se nestala.

Pomohla mi v zásadě jednoduchá výmluva, že jsem velice věřící člověk (což jsem nebyla), což se s členstvím v KSČ neslučuje, a přísahala jsem, že až si otázku o své víře vyřeším, do strany vstoupím. Při opakovaných pohovorech jsem vždy zdůraznila, že tuto otázku nemám ještě vyřešenou. Toto jsem tvrdila až do té doby, než soudruzi pochopili, že jde z mé strany jen o výmluvu.

Co se stalo poté, co na to přišli?

Nejenže se přestali zajímat o mé členství, ale oznámili mi, že i přesto, že jsem perspektivní mladá pracovnice, nemohu počítat s tím, že by mě někdy vyslali pracovat do zahraničí, s čímž původně počítali.

A jak to bylo s tvým manželem?

Po skončení mateřské dovolené jsem byla protizákonně donucena podepsat výpověď, protože mi dali na výběr: buď má výpověď, nebo konec spolupráce s mým manželem. Samozřejmě v této době nebylo možné být nezaměstnaná za a) trestné příživnictví, b) stala se ze mě domácí dělnice až do odchodu do důchodu.

Měla jsi nějaké očekávání vůči režimu?

Všichni jsme čekali na změnu politických poměrů, v což jsme však moc nevěřili. Navíc nám bylo líto, že ve všech ostatních vazalských státech se nějaké změny dějí a u nás ne.

Každodennost 80. let

Se svými přáteli u tohoto dotazníku jsme došli k závěru, že to, co nás nejvíce trápilo, byly věci každodenního života. Například fronty na nákupy zboží jako banány, mandarinky, toaletní papír, na nákupy pro děti na Mikuláše. Pojem nákup byl nahrazován slovem shánění. Záviděli jsme i Slovákům, kteří dokázali v Čechách vydávat zakázané publikace. Každý čtvrtek se čekaly fronty na české knihy, nejvíce na detektivky.

Mladí lidé si mohou málokdy představit, kolik problémů bylo s vycestováním (výjezdní doložka, mnoho razítek k vycestování v zaměstnání, po návratu z cesty mnoho otázek, s kým jsme se tam bavili a hlavně o čem).

Samozřejmě, že každý slušný člověk měl k režimu 70. a 80. let odpor a snil o demokratické a svobodné zemi, ale nevěřil, že se jí dožije. Určité očekávání přinesla až změna ve vedení tehdejšího SSSR (nástup Michaila Gorbačova), protože každý věděl, že ČSSR je jen vazal SSSR a že beze změny tam se tady nezmění nic.

Rok 1968

Nedůvěrou ke všem změnám byla vzpomínka na rok 1968, tzv. Pražské jaro, kdy jsme všichni doufali v určité změny, ale okupace naší země „přátelskými“ armádami“ nám přinesla obrovské zklamání. Následovalo období 70. let, tzv. normalizace, kdy byly všechny naděje na zlepšení politických poměrů na dlouhá léta definitivně pohřbeny. Devadesát procent lidí se stáhlo do sebe, přežívali o víkendech na chatách, o politické situaci se mluvilo jen mezi nejbližšími přáteli a v rodinách s dětmi jen šeptem, aby děti ve škole náhodou nesdělily názory rodičů.

Rok 1989

Jako drtivá většina občanů jsem sledovala veškeré dění v televizi a v rozhlase, osobně jsem se zúčastnila všech demonstrací. Na Václavském náměstí, na Letné a oceňovala jsem odvahu Václava Havla a jeho přátel, tzv. disidentů, o kterých jsme do té doby příliš mnoho nevěděli.

Předpokládali jste spíše čínský, nebo polský scénář?

Bližší nám byl polský scénář, přesto se vybavoval rok 1968 a naděje se mísila s obavami, protože jsme si byli vědomi toho, že Praha je obklopena pohotovostními vojsky a Lidovými milicemi.

Listopadová revoluce

Veřejnost se aktivizovala hlavně na manifestacích. Situace se měnila den ze dne, z hodiny na hodinu. Informace jsme sbírali z rozhlasu a z televize.

Jak fungovaly mocenské struktury?

Samozřejmě opatrně. Mocenské struktury vyčkávaly na další vývoj a na rozkaz z Moskvy. Lidové milice, místní VB, vojsko čekaly na povel ústředního výboru KSČ a z Moskvy.

Představitelé komunistické strany předpokládali podobně jako v roce 1968 zásah ze Sovětského svazu. To se ale nestalo a památné je vyjádření Michaila Gorbačova, který vzkázal: „Je to vaše věc.“ Snadněji se celý národ upínal k jednotlivcům doslova neznámým, což byli mnozí disidenti. Informace, které předávaly televizní a rozhlasové stanice, byly občas zmatené, jak se ale u sametové revoluce dá předpokládat. V roce 1989 byla nevídaná jednota a důstojnost celého národa, kdy se například při manifestaci na Letenské pláni dav ohleduplně rozestoupil, když bylo nutné pustit sanitku. I přestože došlo ke změně, nerozbilo se ani jedno okno.

Vnímala jsi změnu jako pozitivní?

Samozřejmě. Byla možnost svobodného vyjádření jakéhokoliv názoru, nebyli političtí vězni, nebyly doly pro politické vězně, jako byl Jáchymov, byla volnost v cestování.

Představy se samozřejmě liší, ale v žádném případě nelze hovořit o přání návratu zpět. Vývoj ukázal, že exprezident Václav Havel a jemu blízcí nevyužili zcela všech svých možností, především svou slušností a velkorysostí a snad i nezkušeností.

Jsou dnešní poměry podobné těm předlistopadovým, nebo se od nich spíše liší?

Zklamání je hlavně v charakteru politiků, protože nové politické garnitury nemají dostatek morálních vlastností, což lze omluvit degenerací celé společnosti vzhledem k čtyřicetileté vládě komunistů. Převážná část komunistů z událostí z roku 1989 vyšla bohužel posílena pozicemi a ekonomickým zázemím. Nová doba se liší individuální svobodou, ale politici mají bohužel větší možnost k rozkrádání státu. Zlepšení morálky společnosti a politiků je možné očekávat nejdříve v průběhu dalších dvou generací a to vidím jako největší prohřešek vlády komunistů v této zemi.